

בבא קמא ע"ד

מהרישא א"א לדייק שהכחשה
תחילת הזמה שהרי לא הוכחשו

הגמרא הביאה שלרבא החשה היא תחילת ההזמה.
והביא ראייה מהברייתא, וכעת מבררת על הראייה.
שאל רב אחא בנו של רב איקא לרב אשי, מהיכן רבא דייק שהכחשה תחילת
הזמה? אם נאמר שהדיוק הוא מהרישא שרבא מעמיד בשלש כתות, האם ברישא
העדים האמצעים הוכחשו. הרי אם הם לא היו מוזמים עדותם היתה קיימת, והיו
פוסקים את הדין כמותם, שהרי יש בכלל מאתים מנה. וכשכת עדים אומרת
שהאדון חייב לו דמי שן, ואחרת אומרת שהוא חייב לו דמי עין האדון משלם
את דמי השן. ורק הכת הראשונה הוכחשה ולא השניה. אבל בשנים אומרים הרג
ושנים אומרים לא הרג העדים הראשונים הוכחשו, וכיון שעדותם בטלה אין בהם
תורת הזמה.

ודיוקו של רבא מכך שהרישא בג' אמר לו רב אשי, רבא סבר שמכך שהרישא
כתות גם הסיפא בג' כתות מדברת בשלש כיתות, והדבר מוכח ממה ששנינו,
שהרי הרב אומר כן. ומכאן שכת אחרת באה בהתחלה והאדון היה חייב לשלם
לעבד את דמי עינו. וגם הסיפא מדברת בשלש כתות. ולמרות שלא אפשרי
שתהיה כת אחרת קודמת, שאם הראשונים אמרו סימא ואחר כך הפיל, ואלו
אמרו הפיל ואח"כ סימא. ולא נגמר הדין על פיהם לתת דמי עין, אלא דמי שן.
וכיון שהדין לא נגמר על פיהם האמצעים לא חייבים בהזמה של הכת השלישית.
מעמידים את הברייתא ששני אלו באו בהתחלה ואמרו הפיל את שינו ואח"כ סימא
את עינו, ופסקו את הדין על פיהם. ובאו שני עדים שמכחישים את הראשונים
ובטלה עדותם. והאדון לא נתן את הדמים היתרים. ושנינו שאם הראשונים נמצאו
זוממים על ידי כת שלישית הם משלמים דמי עין לרב. ואם נאמר שהכחשה אינה
תחילת הזמה מדוע הם משלמים הרי הם הוכחשו לפני שהוזמו. ומכאן למד רבא
שהכחשה היא תחילת הזמה.

ואביי אמר שהרישא היא בג' כתות ואביי אמר, את הרישא אי אפשר שלא להעמיד
והסיפא בב' כשהפכום והזימום אלא בשלש כתות, ולא בשתי כתות כשהפכום
והזימום. שהרי נאמר בה שהרי העבד אומר כן. ומהרישא אי אפשר ללמוד
שהכחשה תחילת הזמה. אבל בסיפא אין צריכים להדחק ולהעמיד בשלש כיתות,
שהרי אפשר להעמיד בשתי כתות של עדים כשהפכום והזימום. שהרי העבד נוח
לו בכל שהוא²⁰¹ כיון שנוח לו שהוא יוצא לחירות.

הקשה רבי זירא, מדוע לא נאמר שאם האדון סימא את עינו העבד יצא לחורין

201 תמוה מדוע אמרו בכל שהוא, הרי הם באים לסייע לו לגמרי. תוס'.

בעינו, אם הפיל את שינו יצא לחורין בשינו, ואם סימא את עינו והפיל את שינו יצא לחורין בעינו ובשינו, ואינו חייב לשלם לו את הדמים? אמר לו אביי, שהכתוב אומר: "לְחַפְּשֵׁי שְׂלָחָנוּ תַּחַת עֵינוּ" ולא תחת עינו ושינו. "לְחַפְּשֵׁי שְׂלָחָנוּ תַּחַת שְׁנוֹ" ולא תחת שינו ועינו.

גנב ע"פ שנים וטבח אמר רב אידי בר אבין, אף אנו שנינו שהכחשה היא תחילת ומכר על פיהם והוזמו הזמה במשנתנו. גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהו ונמצאו זוממים משלמים לו את הכל. ולכאורה מדובר כשהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה. והוזמו על גניבה וחזרו והוזמו על הטביחה. והרי כשהעדים הוזמו על הגניבה הם מוכחשים על הטביחה. והמשנה אומרת שהם משלמים את הכל וראיה שהכחשה היא תחילת הזמה. ואומרת הגמרא שהמשנה מדברת כשהוזמו בהתחלה על הטביחה²⁰², ועדיין העדות על הגניבה נשארה קיימת, ואחר כך הוזמו על הגניבה.

ובמחלוקת אביי ורבא נחלקו גם רבי יוחנן ורבי אלעזר בעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו. האחד אמר נהרגים, והאחד אמר אינם נהרגים.

ומביאה הגמרא ראייה שרבי אלעזר הוא שאמר ר' אלעזר שאמר עדים שהוכחשו שאינם נהרגים ומביאה הגמרא ראייה שרבי אלעזר הוא שאמר שאינם נהרגים ממה שרבי אלעזר אמר שעדים שהוכחשו בנפש, כשהעידו שפלוגי הרג את הנפש והוכחשו אבל לא הוזמו לוקים משום "לא תענה", אע"ג שהוא לאו שאין בו מעשה. לומדים מהכתוב "והצדיק את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע" שעדים זוממים לוקים משום לא תענה. ואם נאמר שרבי אלעזר סובר שעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגים כיצד הם לוקים. הרי 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקים עליו'²⁰³. אלא רבי אלעזר הוא שאמר שעדים שהוכחשו אינם נהרגים.

בבא הרוג ברגליו שואלת הגמרא כיצד ניתן לומר שעדים שהוכחשו בנפש לוקים הרי הם 'תרי ותרי' הם עצמם הם שני עדים שמעידים שהוא הרג את הנפש, כנגד שני עדים שמעידים שלא הרג, והעדים האחרים העידו עדות שקר! ומדוע סומכים על אלו ולא על אלו?. ואמר אביי שהעדים הוכחשו לא על ידי עדים אחרים, אלא 'בא הרוג ברגליו', האדם שהם העידו שנהרג חי ובא לבית הדין.

משנה

202 והתחייבו בתשלומי ג'. רש"י.

203 אבל אם אינם נהרגים אינו לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד. התוס' הקשו הרי בכל הש"ס משמע שאפילו אם אינו נהרג בפועל, הוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד. ור"י תירץ שכיון שהכתוב גילה שלוקים על לא תענה מסתבר לומר שלוקים במקום שאין יכול לבוא לידי חיוב מיתה, כמו במעידים שהוא בן גרושה וחלוצה. או למ"ד שעדים שהוכחשו בנפש אין נהרגים. אבל למי שאומר שהם נהרגים אין סברא להעמיד את הפסוק "והיה אם בן הכות הרשע" בדבר שיכול לבוא לידי מיתה. והגמרא בסנהדרין שאומרת למה לי קרא משום שהוא לאו שאין בו מעשה היתה יכולה לומר משום שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בעי"ד אלא שרצו להעמיד גם לפי ר"מ שלומד את אזהרת עדים זוממים ממקום אחר. תוס'.

גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל, מפני שיש עדים על הגניבה. ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה, מפני שמודה בקנס פטור.

גנב וטבח בשבת, ומתחייב בנפשו משום חילול שבת, גנב וטבח לעבודה זרה, גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר, והוא יורשו ולא היתה כל הטביחה באיסור, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה.

גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה. רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ארבעה וחמישה, ושאינן חייב באחריותם פטור²⁰⁴.

גמרא

ע"פ עצמו דומה לע"פ ע"א שלא כר"ה שואלת הגמרא על מה ששנינו במשנה על פי אמר רב

עד אחד, הרי הדבר פשוט שאינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה על פי עד אחד? עונה הגמרא, שהמשנה באה לומר שעל פי עצמו דומה לעל פי עד אחד. כמו שכשיבוא עד אחד ויצטרף לעד שהעיד שטבח ומכר הגנב חייב לשלם ד' וה'²⁰⁵, כך אם הוא אמר בעצמו שטבח ומכר אם יבוא עדים ויעידו שהוא טבח ומכר ישלם ד' וה'. להוציא מדברי רב הונא שאמר בשם רב שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. ומודה בקנס פטור רק כאשר לא באו אחר כך עדים.

רב הונא אמר בשם רב מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. הדבר נלמד מהכתוב "אם המצא תמצא" "חיים שנים ישלם", ומהכתוב "אָשֶׁר יִשְׁעֶן אֱלֻקִּים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְיוֹ" ²⁰⁶.

ר"ג סימא את עין טבי ואמר לר"י סימיתי והקשה רב חסדא לרב הונא ממה ששנינו את עינו אמר לו כבר אין לו עדים

בברייתא, מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי עבדו והיה שמת שמחה גדולה, מפני שטבי היה עבד כשר ורבן גמליאל רצה לשחררו בלא לעבור על עשה של "לעולם בהם תעבודו". ואמר לרבי יהושע אינך יודע שטבי עבדי יצא לחירות שסימיתי את עינו. ואמר לו רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים²⁰⁷. וראיה מכאן שהעבד לא יצא לחירות רק משום שאין עדים בדבר, אבל אם היו עדים היה יוצא לחירות אף על פי שרבן גמליאל הודה לפני שבאו העדים. וראיה שמודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב.

204 הגמרא תפרש על מה ר"ש אמראת דבריו. רש"י.

205 למ"ד אין עדותם מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד כששניהם יעידו יחד בבי"ד. תוס'.

206 רבא בר אהילאי לעיל דף ס"ד ע"ב לפי מי שאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב.

207 ומודה בקנס בלא עדים אינו חייב אף לצאת ידי שמים. ירושלמי. וה"ה באבק ריבית. רשב"א. ונ"י חולק. הגרות הגר"א.

ואמר לו רב הונא שרבן גמליאל הודה שלא בפני דין²⁰⁸. ושואלת הגמרא הרי רבן גמליאל היה אב בית דין. ואומרת הגמרא שהמעשה לא היה במקום מושב בית דין, ובית דין לא ישבו בשעה שרבן גמליאל אמר זאת לרבי יהושע. ושואלת הגמרא הרי שנינו בברייתא אחרת שרבי יהושע אמר לו אין בדבריך כלום שכבר הודית. ולכאורה התנאים נחלקו בדבר זה. התנא שאמר שכבר אין לו עדים סובר שמודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב. והתנא שאמר אין בדבריך כלום שכבר הודית סובר שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. ואומרת הגמרא שלדברי הכל מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. והתנא שאומר שכבר אין לו עדים סובר שהמעשה היה חוץ לבית דין. והתנא שאומר אין בדבריך כלום שכבר הודית סובר שהמעשה היה בבית דין.

208 וה"ה היום שאין בי"ד מומחים. הגהות הגר"א.

